

Burgerlijk procesrecht

Bronnenboek

Mr. Lydia Janssen en mr. Maaïke Timmer

juridischjuist.info

Serienummer:

Licentie:

Voor het activeren van de licentie kijk op pagina 8 van dit boek.

Te activeren tot:

Colofon

Uitgeverij: Edu'Actief b.v.
0522-235235
info@edu-actief.nl
www.edu-actief.nl

Auteurs: mr. Lydia Janssen en mr. Maaïke Timmer

Omslagfoto: Erik Karst Fotografie

Titel: Burgerlijk procesrecht
ISBN: 978 90 3723 561 6

© Edu'Actief b.v. 2016

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl).

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Door het gebruik van deze uitgave verklaart u kennis te hebben genomen van en akkoord te gaan met de specifieke productvoorwaarden en algemene voorwaarden van Edu'Actief, te vinden op www.edu-actief.nl.

Inhoud

Voorwoord	7
1. Procesrecht, een inleiding	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Materieel en formeel recht	10
1.3 Bronnen van procesrecht	11
1.4 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering	12
1.5 Grondregels van het procesrecht	13
1.6 Specifieke kenmerken van het burgerlijk procesrecht	15
1.7 Samenvatting	16
1.8 Kernbegrippen	17
1.9 Vragen en opdrachten	18
2. De bevoegdheid van de rechter	21
2.1 Inleiding	21
2.2 Absolute en relatieve competentie	21
2.3 Rechterlijke indeling	22
2.4 Absolute competentie	23
2.5 Relatieve competentie	25
2.6 Samenvatting	26
2.7 Kernbegrippen	27
2.8 Vragen en opdrachten	28
3. Rechtshulpverleners	31
3.1 Inleiding	31
3.2 Advocaat	31
3.3 Gerechtsdeurwaarder	32
3.4 Notaris	35
3.5 Juridisch Loket	36
3.6 Samenvatting	36
3.7 Kernbegrippen	37
3.8 Vragen en opdrachten	39
4. De kosten van een rechtszaak	41
4.1 Inleiding	41
4.2 Honorarium van een advocaat	41
4.3 Tarieven gerechtsdeurwaarder	42
4.4 Griffierechten	42
4.5 Toevoeging	43
4.6 Veroordeling in de kosten	45
4.7 Samenvatting	45
4.8 Kernbegrippen	45
4.9 Vragen en opdrachten	47

5.	De dagvaarding	49
5.1	Inleiding	49
5.2	Functie	50
5.3	Vorm en inhoud	50
5.4	Betekenen van de dagvaarding	55
5.5	Nietigheid van de dagvaarding	56
5.6	Programma Kwaliteit en Innovatie rechtspraak (KEI)	57
5.7	Samenvatting	57
5.8	Kernbegrippen	58
5.9	Vragen en opdrachten	59
6.	De dagvaardingsprocedure in eerste aanleg	63
6.1	Inleiding	63
6.2	Inschrijving op de rol	63
6.3	Verloop van de procedure	65
6.4	Uitbreiding van de procedure	67
6.5	Conclusie van antwoord	69
6.6	Procedure in kantonzaken	71
6.7	Samenvatting	72
6.8	Kernbegrippen	72
6.9	Vragen en opdrachten	74
7.	Complicaties in de procedure in eerste aanleg	77
7.1	Inleiding	77
7.2	Eis in reconventie	77
7.3	Objectieve en subjectieve cumulatie	83
7.4	Een derde in de procedure	84
7.5	Verwijzing en voeging van zaken	85
7.6	Samenvatting	85
7.7	Kernbegrippen	86
7.8	Vragen en opdrachten	87
8.	Verzoekschriftprocedure	89
8.1	Inleiding	89
8.2	Verzoekschrift of dagvaarding	90
8.3	Competentie	91
8.4	Inhoud en vorm van een verzoekschrift	92
8.5	Verloop van de procedure	93
8.6	Complicaties	96
8.7	Personen- en familierecht	97
8.8	Samenvatting	98
8.9	Kernbegrippen	99
8.10	Vragen en opdrachten	100
9.	Spoedprocedures	103
9.1	Inleiding	103
9.2	Kort geding	103
9.3	Procedure	105
9.4	Samenvatting	107
9.5	Kernbegrippen	107
9.6	Vragen en opdrachten	108

10. Bewijs	109
10.1 Inleiding	109
10.2 Uitgangspunten	109
10.3 Schriftelijk bewijs	112
10.4 Getuigen	113
10.5 Deskundigen	115
10.6 Plaatsopneming	115
10.7 Bewijs in de procedure	116
10.8 Samenvatting	116
10.9 Kernbegrippen	117
10.10 Vragen en opdrachten	119
11. Het vonnis	121
11.1 Inleiding	121
11.2 Verschillende vonnissen	121
11.3 De inhoud van een vonnis	123
11.4 Verschillende soorten uitspraken	124
11.5 Minuut, grosse en expeditie	125
11.6 Werking van het vonnis	126
11.7 Uitvoerbaarverklaring bij voorraad	126
11.8 Samenvatting	127
11.9 Kernbegrippen	127
11.10 Vragen en opdrachten	129
12. Rechtsmiddelen	131
12.1 Inleiding	131
12.2 Verzet	132
12.3 Hoger beroep	134
12.4 Cassatie	137
12.5 Buitengewone rechtsmiddelen	139
12.6 Rechtsmiddelen tegen beschikkingen	141
12.7 Samenvatting	143
12.8 Kernbegrippen	144
12.9 Vragen en opdrachten	146
13. Andere vormen van geschillenbeslechting	147
13.1 Inleiding	147
13.2 Arbitrage	147
13.3 Bindend advies	149
13.4 Geschillencommissie	150
13.5 Mediation	151
13.6 Samenvatting	152
13.7 Kernbegrippen	152
13.8 Vragen en opdrachten	154

14. Inleiding executierecht	157
14.1 Inleiding	157
14.2 Executoriale titels	158
14.3 Parate executie	158
14.4 Algemene regels voor de executie	159
14.5 Directe en indirecte executiemiddelen	160
14.6 Executiegeschillen	162
14.7 Ten uitvoer leggen van buitenlandse vonnissen	163
14.8 Samenvatting	163
14.9 Kernbegrippen	164
14.10 Vragen en opdrachten	166
15. Beslagrecht	169
15.1 Inleiding	169
15.2 Beslag	170
15.3 Conservatoir beslag	171
15.4 Procedure bij conservatoir beslag	173
15.5 Verhaalsbeslagen en beslagen tot afgifte	174
15.6 Derdenbeslag	174
15.7 Gevolgen van het beslag	176
15.8 Einde van het beslag	177
15.9 Samenvatting	177
15.10 Kernbegrippen	178
15.11 Vragen en opdrachten	180
16. Ontruiming, dwangsom en lijfswang	183
16.1 Inleiding	183
16.2 Ontruiming	183
16.3 Dwangsom	184
16.4 Lijfswang	186
16.5 Samenvatting	187
16.6 Kernbegrippen	187
16.7 Vragen en opdrachten	188
Register	189

Voorwoord

Voor je ligt het bronnenboek *Burgerlijk procesrecht*, dat hoort bij de methode JuridischJuist.info. JuridischJuist.info is de methode voor de volgende opleidingen:

- Juridisch-administratief dienstverlener (niveau 4)
- Medewerker human resource management (HRM) (niveau 4).

Burgerlijk procesrecht behandelt de hoofdlijnen van het procesrecht voor cursisten van het mbo, waarbij de nadruk zo veel mogelijk op de beroepspraktijk ligt. De inhoud sluit aan bij de kerntaken van het kwalificatiedossier en bij de toetsmatrijzen van Stichting Praktijkleren. Een overzichtelijke hoofdstukindeling, met een casus en leerdoelen aan het begin, korte paragrafen, een kernzin na iedere paragraaf en een afsluitende samenvatting, helpt de cursisten bij het lezen en verwerken van de aangeboden leerstof. Ook het toegankelijke taalgebruik en een onderverdeling in 'gewone' leerstof en verdiepingsstof dragen bij aan een vlot begrip. De voorbeelden, ook die uit de jurisprudentie, geven de leerstof een zo praktisch mogelijk karakter. Aan de hand van de vragen en opdrachten die bij ieder hoofdstuk zijn opgenomen, kunnen de cursisten vaststellen of zij de leerstof op toepassingsniveau beheersen.

De tekst van deze druk is geactualiseerd in verband met wetwijzigingen en ontwikkelingen, zoals de invoering van het beslagregister, de procedure bij de kantonrechter en de werkwijze bij het Juridisch Loket. De indeling van hoofdstuk 12 en 15 is gewijzigd, en in veel hoofdstukken zijn schema's en tabellen toegevoegd ter ondersteuning van de leerstof. Daarnaast zijn er extra opdrachten aan ieder hoofdstuk toegevoegd.

Kwalificatiedossier

Uiteraard worden aan de opleiding eisen gesteld met betrekking tot het uitvoeren van het beroep. De eisen die aan jou worden gesteld om in een bepaald beroep aan de slag te kunnen, staan vermeld in een zogenoemd kwalificatiedossier.

In dit kwalificatiedossier staan kerntaken vermeld. Kerntaken zijn de belangrijkste taken die in een beroep voorkomen. Om deze kerntaken goed onder de knie te krijgen moet je werkprocessen uitvoeren en competenties ontwikkelen. Werkprocessen zijn eigenlijk werkzaamheden die je dagelijks moet uitvoeren. Om dat goed te kunnen doen moet je allerlei competenties ontwikkelen, zoals samenwerken, luisteren, initiatief nemen, vakkennis ontwikkelen en omgaan met stress. De bronnenboeken en de inhoud van de website van de methode Juridischjuist.info zullen je hierbij helpen.

Hoe werkt de methode?

De methode bestaat uit bronnenboeken en een website. Voor elke opleiding heb je een aantal bronnenboeken nodig. In deze bronnenboeken wordt de basistheorie beschreven en worden begrippen uitgelegd. Aan het eind van elk hoofdstuk vind je vragen en opdrachten.

Op de methodesite vind je extra opdrachten en extra bronnenmateriaal. Deze website kun je bereiken via www.juridischjuist.info.

Inloggen

Bij Juridischjuist.info hoort een licentie die toegang geeft tot de website www.juridischjuist.info. Op deze website vind je opdrachten en bronnen, zoals filmpjes en hyperlinks. De licentie moet je eerst activeren.

Het activeren gaat als volgt:

1. Ga naar licentie.edu-actief.nl.
2. Op deze pagina staan vier lege vakken. Vul hier de licentie in die je bij dit product hebt gekregen. De licentie bestaat uit 4 maal 6 tekens en is niet hoofdlettergevoelig.
3. Klik op de knop 'Activeren' en volg de verdere instructies op de website.

Ga naar www.juridischjuist.info. Klik op het blok Studentenmateriaal. Log in met je gebruikersnaam en wachtwoord. Vervolgens krijg je toegang tot de extra opdrachten en de bronnen.

Je kunt hierna twaalf maanden gebruikmaken van het materiaal op www.juridischjuist.info.

Veel succes!

Hoofdstuk 1

Procesrecht, een inleiding

Na dit hoofdstuk kun je:

- beschrijven wat het verband is tussen het materieel privaatrecht en het formeel privaatrecht
- uitleggen wanneer het procesrecht van toepassing is
- de bronnen van het burgerlijk procesrecht noemen
- de grondregels van het procesrecht beschrijven
- twee specifieke kenmerken van het burgerlijk procesrecht noemen.

Casus

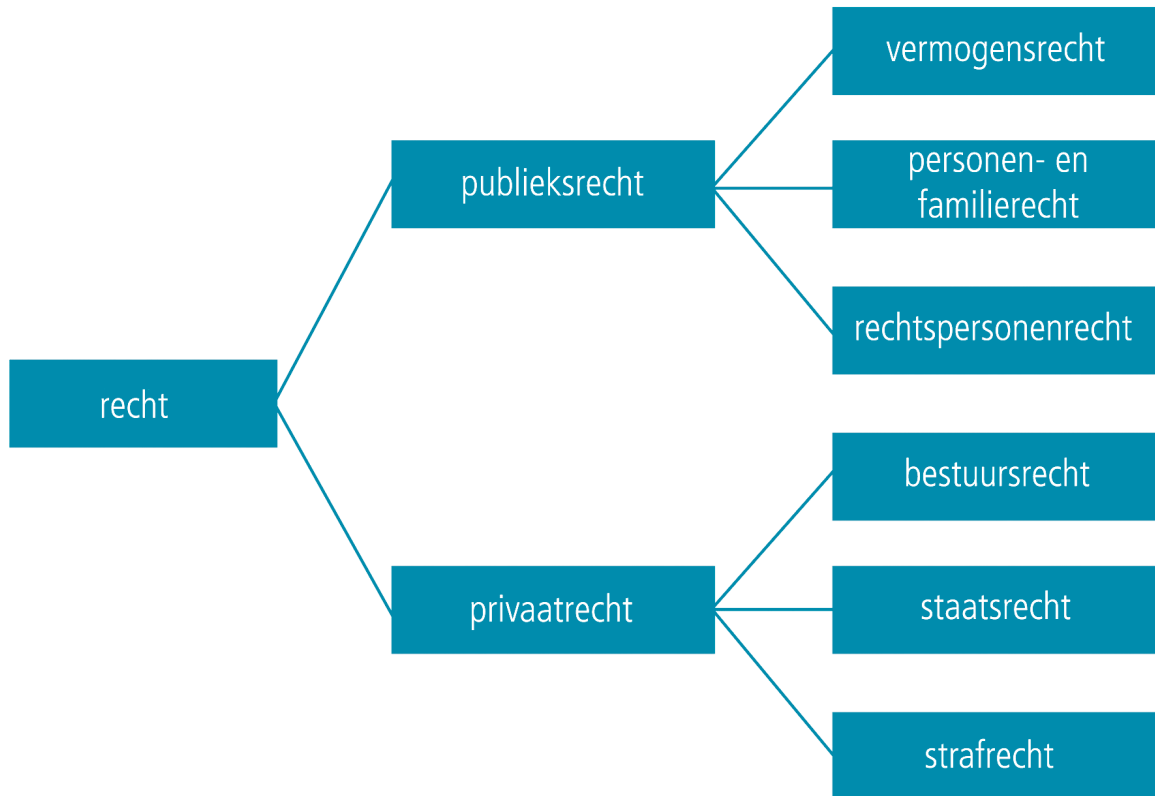
Telecomwinkel De Berk repareert smartphones. Meer dan de helft van deze reparaties bestaat uit het vervangen van het scherm. De telecomwinkel koopt de schermen voor de smartphones in bij groothandel Vermeer. Drie maanden geleden heeft De Berk voor € 15.000,- aan schermen bij Vermeer ingekocht. Telecomwinkel De Berk is niet tevreden over de kwaliteit van de schermen. In veel gevallen werkt het touchscreen niet meer volledig nadat het nieuwe scherm is geplaatst. Volgens De Berk heeft dit te maken met de slechte kwaliteit van het scherm. Gevolg was ontevreden klanten en minder omzet. De Berk is daarom niet van plan de factuur van € 15.000,- te betalen. Vermeer wijst alle bezwaren van De Berk van de hand: met de schermen is niets aan de hand. Volgens Vermeer is de reparatie niet juist uitgevoerd. Beide partijen slagen er niet in een oplossing te vinden en groothandel Vermeer besluit zijn vordering bij de rechter neer te leggen.

1.1 Inleiding

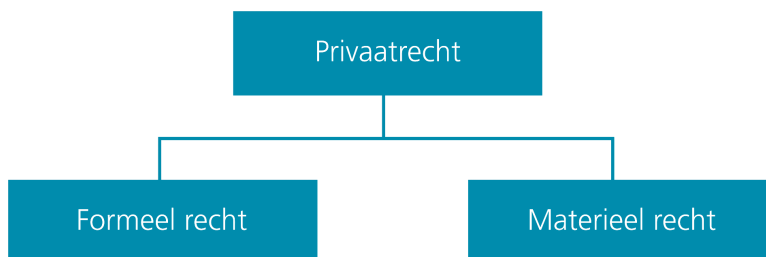
Het recht bestaat uit privaatrecht en publiekrecht. Het privaatrecht bestaat uit vermogensrecht, rechtspersonenrecht en personen- en familierecht. Tot het publiekrecht behoren staatsrecht, bestuursrecht en strafrecht.

Het privaatrecht bestaat uit twee delen: het materieel recht en het formeel recht. Dit formeel recht wordt ook wel het procesrecht genoemd. Daar gaat het bronnenboek *Burgerlijk procesrecht* over.

Dit eerste hoofdstuk beschrijft om te beginnen wat het procesrecht inhoudt en wat het verschil is met het materiële deel van het privaatrecht. Daarna noemen we de bronnen van het procesrecht en volgt een beschrijving van de uitgangspunten van het procesrecht.

Figuur 1.1: Indeling van het recht.

Figuur 1.2: Privaatrecht

1.2 Materieel en formeel recht

Zoals in de inleiding al is gezegd: het privaatrecht bestaat uit twee delen, namelijk het materieel recht en het formeel recht. Het materiële deel van het privaatrecht beschrijft de rechten en plichten van de partijen. Bijvoorbeeld de rechten en plichten van de huurder, van de eigenaar en van de werkgever.

Wie een probleem heeft met de rechten en plichten uit het materieel recht, vindt in het formele deel hoe hij 'zijn recht moet halen'. Groothandel Vermeer, uit de casus aan het begin van dit hoofdstuk, vindt dat telecomwinkel De Berk tekortschiet in zijn verplichtingen als koper. Volgens Vermeer moet De Berk hem de koopsom van € 15.000,- betalen. De Berk vindt op zijn beurt dat Vermeer zijn plichten als verkoper niet nakomt. Vermeer had hem een betere kwaliteit schermen moeten leveren. De Berk en Vermeer vinden in het formele deel van het privaatrecht tot welke rechter ze zich kunnen wenden met hun probleem, hoe de rechtszaak verloopt, of ze een advocaat nodig hebben, welke rechterlijke uitspraken er mogelijk zijn enzovoort.

Het formele deel van het privaatrecht geeft dus de regels voor het geval er problemen ontstaan over de rechten en plichten uit het materiële deel van het privaatrecht. We zeggen ook wel: het formeel recht beschrijft de *handhaving* van het materieel recht.

Privaatrecht wordt ook wel *burgerlijk recht* genoemd. Het formele deel van het privaatrecht noemt men meestal het *burgerlijk procesrecht*. Kortheidshalve gebruiken we in dit boek meestal de term *procesrecht*.

Wie volledig wil zijn, moet spreken over burgerlijk procesrecht, want er is ook strafprocesrecht en procesrecht in het bestuursrecht. In deze drie verschillende rechtsgebieden wordt met het procesrecht steeds gedoeld op het formele deel van het rechtsgebied. In het strafprocesrecht ligt de nadruk op opsporing, vervolging en berechting van verdachten. Het bestuursprocesrecht beschrijft de procedures van bezwaar en beroep tegen beschikkingen van bestuursorganen, zoals het college van burgemeester en wethouders of de minister.

Omdat dit boek over het burgerlijk procesrecht gaat en er daarom geen verwarring kan ontstaan welk type procesrecht we bedoelen, gebruiken we in de meeste gevallen voor het gemak de term procesrecht als we doelen op het burgerlijk procesrecht.

Het procesrecht beschrijft:

- hoe een gerechtelijke procedure in gang moet worden gezet
- het verloop van een gerechtelijke procedure
- de rechterlijke uitspraken na een procedure
- de tenuitvoerlegging van rechterlijke uitspraken
- de rechtsmiddelen die tegen rechterlijke uitspraken mogelijk zijn
- arbitrage, bindende geschillenbeslechting door niet-rechters.

1.3 Bronnen van procesrecht

Waar vinden we het procesrecht? Met andere woorden: wat zijn de rechtsbronnen van het procesrecht?

Grondwet

Art. 107 van de Grondwet bepaalt dat het procesrecht bij wet moet worden geregeld.

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

De wet waarin, in opdracht van de Grondwet, het procesrecht is geregeld, is het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Zie paragraaf 1.4 voor de indeling van dit voor het procesrecht belangrijke wetboek.

Wet op de rechterlijke organisatie

De Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) regelt, zoals de naam al zegt, de organisatie van de rechterlijke macht en de bevoegdheid van de verschillende rechterlijke colleges, zoals de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad.

Andere wetten

Naast de Grondwet, het Rv en de Wet RO zijn er nog verschillende andere wetten die voor het procesrecht van belang zijn, zoals onder andere de Advocatenwet, de Wet op het notarisambt, de Gerechtsdeurwaarderswet, de Wet op de rechterlijke indeling, de Wet tarieven in burgerlijke zaken, de Wet op de rechtsbijstand en de Algemene termijnenwet.

Internationale verdragen

Internationale verdragen hebben steeds meer invloed op ons nationale recht. Dit geldt ook voor het procesrecht. Vooral het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), met belangrijke regels voor een eerlijk proces, en de EEX-verordening zijn in dit verband van belang. De EEX-verordening zorgt er onder andere voor dat rechterlijke uitspraken die in het ene land van de Europese Unie (EU) worden gedaan, ook in de andere landen van de EU worden erkend en ten uitvoer kunnen worden gelegd.

Belangrijkste bronnen van het procesrecht:

- Grondwet
- Rv, Wet RO
- andere wetten, zoals Advocatenwet, Wet op het notarisambt en Gerechtsdeurwaarderswet
- internationale verdragen, zoals EVRM en EEX-verordening.

1.4 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Het Rv is het belangrijkste wetboek op het gebied van het procesrecht. In dit wetboek vind je de beschrijving van de verschillende juridische procedures, bijvoorbeeld bij de rechtbank, bij het gerechtshof en bij de Hoge Raad.

Het Rv is opgedeeld in vier delen, die 'Boeken' worden genoemd. De indeling is als volgt.

Erste Boek: procedures bij rechtbank, gerechtshof en Hoge Raad

In Boek 1 (van art. 1 tot en met 429) worden de standaardprocedures beschreven bij de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad.

Tweede Boek: tenuitvoerlegging

Boek 2 (van art. 430 tot en met 620) beschrijft de tenuitvoerlegging. Daarmee wordt bedoeld op de manier waarop rechterlijke uitspraken worden uitgevoerd, vooral als de veroordeelde niet bereid is om zich aan de rechterlijke uitspraak te houden.

Derde Boek: bijzondere procedures

Boek 3 (van art. 621 tot en met 1019) geeft regels voor bijzondere procedures, bijvoorbeeld voor rechtszaken over verkeer en vervoer, over erfenissen en over zaken in het personen- en familierecht, zoals echtscheidingen.

Vierde Boek: arbitrage

Boek 4 (van art. 1020 tot en met 1077) geeft regels voor arbitrage. Arbitrage is het geven van een bindend oordeel in geval van een verschil van mening tussen partijen door een 'scheidsman' die geen rechter is. Meer over arbitrage staat in hoofdstuk 13.

Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering geeft de regels voor de juridische procedures in het privaatrecht.

Let op!

Anders dan in het Burgerlijk Wetboek (BW) loopt de nummering van de wetsartikelen in het Rv gewoon door. Zo eindigt Boek 1 met art. 429 en begint Boek 2 met art. 430. Vanwege deze doornummering wordt alleen het artikelnummer vermeld en is het *niet* gebruikelijk om ook het boeknummer te noemen. Wie wil verwijzen naar art. 634 in Boek 2, schrijft *art. 634 Rv*.

1.5 Grondregels van het procesrecht

Het EVRM, de Grondwet, de Wet RO en het Rv bevatten een aantal grondregels voor het procesrecht. Deze basisregels garanderen een eerlijk proces waarin beide partijen op dezelfde manier worden behandeld en waarin uiteindelijk een onafhankelijke uitspraak wordt gedaan.

Hoor en wederhoor

Een basisregel in het procesrecht is de bepaling van hoor en wederhoor in art. 19 Rv. Dat wil zeggen dat de rechter geen uitspraak doet voordat hij beide partijen in de gelegenheid heeft gesteld om hun zienswijze op de zaak te geven.

Openbaarheid

Het uitgangspunt van *openbaarheid* van de rechtszitting wil zeggen dat iedereen in principe toegang heeft tot de rechtszaak én dat ook iedereen aanwezig mag zijn bij het voorlezen van de rechterlijke uitspraak. Zo kan het publiek (ook via de pers) zien dat het eerlijk toegaat bij rechtszaken en dat rechters niets te verbergen hebben.

Het uitgangspunt van openbaarheid vinden we terug in een aantal regelingen: in art. 6 EVRM, art. 121 Grondwet, art. 27 Rv en art. 4 en 5 Wet RO.

Niet alle rechtszaken zijn openbaar. In het personen- en familierecht worden de zaken als regel behandeld achter gesloten deuren. Zie art. 803 Rv lid 1 voor de hoofdregel en lid 2 voor de mogelijkheid van een uitzondering. Familiezaken, zoals echtscheidingszaken, zaken over gezag en omgang en kinderbeschermingsmaatregelen, worden als regel niet in het openbaar behandeld vanwege het zeer privacygevoelige karakter van deze zaken. Art. 27 Rv biedt de rechter ook in andere dan familiezaken de mogelijkheid om een uitzondering te maken op de regel dat rechtszaken in het openbaar plaatsvinden.

De rechterlijke uitspraak wordt altijd in het openbaar gedaan, ook als de zitting achter gesloten deuren heeft plaatsgevonden.

Motivering

Een rechterlijke uitspraak moet *de gronden bevatten waarop zij rust*, zo bepalen art. 121 Grondwet, art. 5 Wet RO en art. 30 Rv. Dit wil zeggen dat de rechter in zijn uitspraak niet alleen een beslissing moet geven, maar ook moet uitleggen hoe hij tot deze beslissing is gekomen.

De motiveringsplicht zorgt voor een goede kwaliteit van rechterlijke uitspraken, omdat ze goed onderbouwd moeten zijn. Bovendien kan de verliezende partij aan de hand van een goed gemotiveerd vonnis beter beslissen of het zinvol is om in beroep te gaan.

Hoger beroep en cassatie

Een vierde kenmerk van onze rechtspraak is dat het in bijna alle gevallen mogelijk is om een rechterlijke uitspraak aan een 'hogere' rechter voor te leggen. In hoger beroep wordt de zaak opnieuw behandeld en volgt ook een nieuwe uitspraak. Na het hoger beroep kan vaak nog cassatie worden ingesteld bij de Hoge Raad. Dit rechtscollege kijkt dan nog eens naar de juridische kanten van de zaak.

Al met al biedt het systeem van hoger beroep en cassatie een zekere controle op rechterlijke uitspraken. Want rechterlijke uitspraken kunnen in hoger beroep en in *cassatie* door 'hogere' rechters worden vernietigd. Daarnaast zorgt vooral cassatie voor eenheid in de rechtspraak, want er is maar één cassatierechter.

Rechters volgen de uitspraken van de Hoge Raad. Als er eenmaal over een bepaalde kwestie een uitspraak is gedaan door de Hoge Raad, zullen de lagere rechters hun uitspraken daar meestal op afstemmen. Echt een andere uitspraak doen heeft niet zoveel zin, want dan is de kans groot dat het vonnis uiteindelijk in cassatie wordt vernietigd door de Hoge Raad.

Onafhankelijke en onpartijdige rechter

Voor een eerlijke rechtspraak is het van belang dat de rechter onafhankelijk is.

Om te beginnen moet hij onafhankelijk staan ten opzichte van *de regering en het parlement*. Hij moet zich vrij voelen om een uitspraak te doen die de overheid niet zo goed uitkomt. De onafhankelijke positie van de rechter tegenover de overheid wordt geregeld in art. 117 Grondwet. In dit artikel staat dat rechters 'voor het leven' worden benoemd. Dit wil zeggen dat ze alleen op eigen verzoek of vanwege hun leeftijd (70 jaar) ontslagen worden. Ontslag vanwege uitspraken die de regering of het parlement niet zinnen, is door art. 117 Grondwet niet mogelijk.

Daarnaast bepaalt art. 117 dat de rechtspositie van rechters (salaris, arbeidsvoorwaarden, hoogte van het pensioen enzovoort) bij wet geregeld wordt. Daarmee is bijvoorbeeld loonsverhoging bij een 'goede' uitspraak of loonsverlaging bij een 'slechte' uitspraak uitgesloten.

Naast onafhankelijkheid van de rechter ten opzichte van de overheid is het zeker zo belangrijk dat de rechter vrij en onafhankelijk staat ten opzichte van de *procespartijen*. Een uitspraak van een rechter is niet geloofwaardig als hij bijvoorbeeld lid is van de raad van commissarissen van het bedrijf van een van de procespartijen. De rechter heeft dan in ieder geval de schijn van partijdigheid tegen. Daarom zijn nevenfuncties van rechters openbaar (via <www.rechtspraak.nl>).

Is een procespartij van mening dat een rechter niet volkomen onpartijdig in zijn zaak is, dan kan deze partij de rechtbank verzoeken de rechter te *wraken*. Meent de rechtbank dat dit wrakingsverzoek terecht is, dan wordt de rechter vervangen door een collega (art. 36 Rv).

Als een rechter zelf meent dat hij niet onpartijdig tegenover een bepaalde zaak staat, verzoekt hij de rechtbank zich te mogen *verschonen* (art. 40 Rv). Dit doet een rechter bijvoorbeeld als een procespartij een bekende of een familielid van hem is, of als een nevenfunctie de schijn van partijdigheid in een bepaalde zaak kan wekken. Ook na een verzoek om zich te mogen verschonen wordt de betreffende rechter vervangen door een collega.

Uitspraak binnen een redelijke termijn

Art. 6 EVRM legt rechters de plicht op om binnen een redelijke termijn een beslissing te nemen over een zaak die aan hen is voorgelegd. Wat een redelijke termijn precies betekent, staat niet in dit verdragsartikel. De Landelijke Rolreglementen voor de rechtbanken en voor de kantonzaken, waarin de regels staan voor de procesvoering, noemen een standaardtermijn van zes weken. Normaal gesproken moet er dus uiterlijk zes weken na de laatste proceshandeling een uitspraak van de rechter liggen. Wordt deze termijn fors overschreden zonder dat daarvoor een goede reden is, dan is er waarschijnlijk geen sprake meer van een 'redelijke' termijn zoals bedoeld in art. 6 EVRM.

Grondregels van het procesrecht:

- hoor en wederhoor
- openbaarheid
- motivering van de uitspraak
- hoger beroep en cassatie
- onafhankelijke en onpartijdige rechter
- uitspraak binnen een redelijke termijn.

1.6 Specifieke kenmerken van het burgerlijk procesrecht

In paragraaf 1.5 beschreven we een aantal uitgangspunten die garanties bieden voor een eerlijk proces. Deze uitgangspunten vind je ook terug in het strafprocesrecht en in het bestuursrecht. In deze paragraaf vragen we aandacht voor twee kenmerken die speciaal gelden voor het *burgerlijk* proces.

Lijdelijkheid van de rechter

De procespartijen bepalen zelf óf er wordt geprocedeerd en over welke onderwerpen de rechtszaak gaat. Bovendien hebben de procespartijen het recht om de rechtszaak tijdens het proces te stoppen.

Voor wat betreft de inhoud van de rechtszaak is de rechter dus passief. Dit noemt men ook wel de lijdelijkheid van de rechter in een burgerlijk proces.

De lijdelijkheid van de rechter betekent bijvoorbeeld dat hij feiten voor 'waar' moet aannemen als ze door de wederpartij niet worden weersproken. Ook mag hij in zijn uitspraak niet meer toewijzen dan door de wederpartij is geëist.

Stelt procespartij A dat de schade die zij lijdt is veroorzaakt door onvoorzichtig gedrag van wederpartij B, en weerspreekt B dit in zijn processtukken niet, dan moet de rechter de stelling van A voor 'waar' aannemen. In de rechtszaak tussen A en B staat nu dus vast dat de schade is veroorzaakt door onvoorzichtig gedrag van B. Ook in zijn uitspraak moet de rechter hiervan uitgaan. Eist A € 40.000,- schadevergoeding van B, dan kan de rechter maximaal € 40.000,- schadevergoeding toewijzen; het staat hem niet vrij om B een schadevergoeding van € 50.000,- op te leggen, omdat A niet meer dan € 40.000,- heeft gevraagd.

Rechter niet lijdelijk bij bewaken voortgang

Bij het bewaken van de voortgang van de rechtszaak heeft de rechter geen passieve maar een actieve rol. Hij moet ervoor zorgen dat de procedure niet onnodig (door een van de procespartijen) wordt vertraagd. Anders gezegd: de rechter heeft in het proces de regie. Hij beslist of een procespartij weer met een nieuw processtuk of met nieuwe bewijsmiddelen mag komen en welke termijn zij daarvoor krijgt.

Verplichte procesvertegenwoordiging

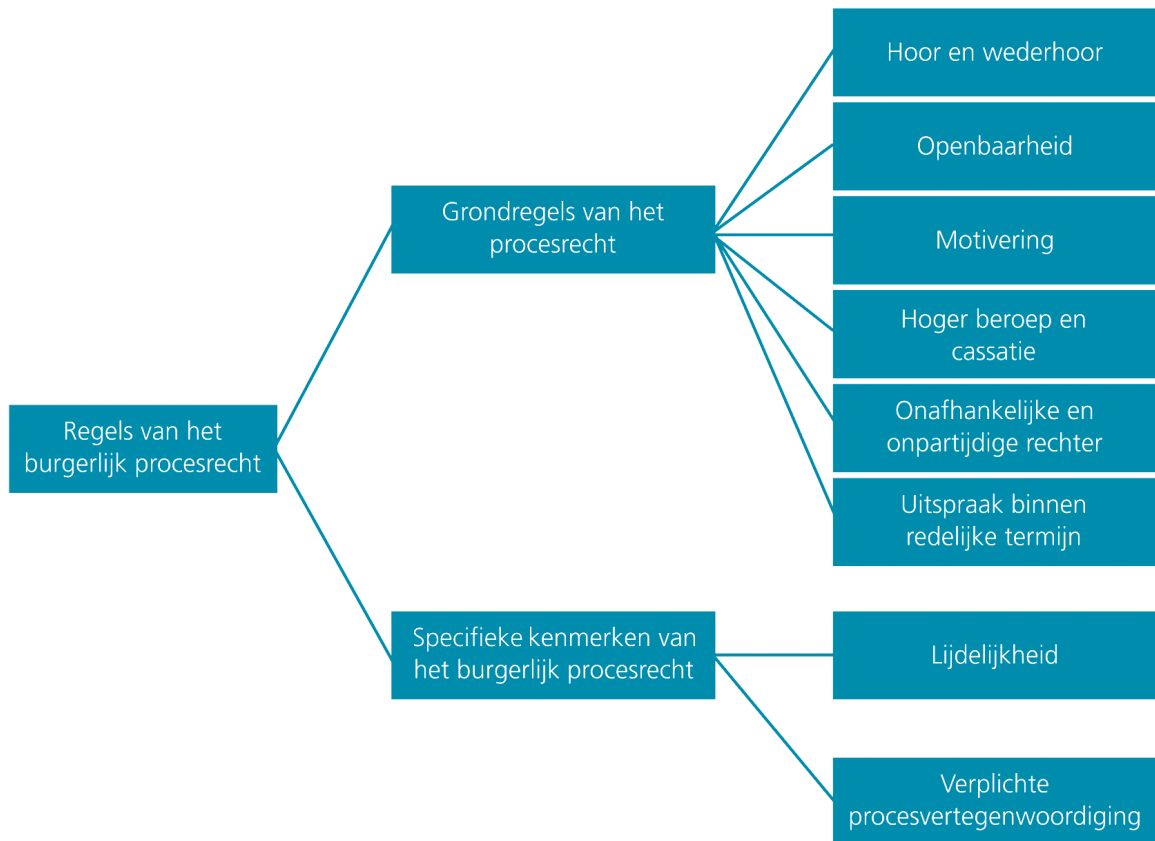
Een tweede kenmerk van het burgerlijk procesrecht is de verplichte procesvertegenwoordiging. Dit betekent dat de procespartijen hun rechtszaak niet zelf kunnen voeren. Ze moeten daarvoor een advocaat inschakelen. Deze advocaat is hun procesvertegenwoordiger. Hij dient stukken in, vraagt om uitstel en voert zo nodig ook het woord tijdens een zitting. De verplichte procesvertegenwoordiging moet ervoor zorgen dat het proces goed en efficiënt verloopt; de rechtszaak wordt immers door deskundigen gevoerd.

We wijzen er nu alvast op dat de verplichte procesvertegenwoordiging niet geldt voor kantonzaken. Bij de kantonrechter kunnen de procespartijen zelf hun rechtszaak voeren. Ze mogen zich wel laten vertegenwoordigen door een deskundige, maar ze zijn dit niet verplicht.

Specifieke kenmerken van het burgerlijk procesrecht zijn:

- lijdelijkheid van de rechter
- verplichte procesvertegenwoordiging.

Figuur 1.3: Regels van het burgerlijk procesrecht.

1.7 Samenvatting

In het burgerlijk procesrecht, dat ook wel het formeel privaatrecht wordt genoemd, ligt de nadruk op procedures en rechtszaken. Het procesrecht geeft de regels voor het geval een partij haar plichten uit het Burgerlijk Wetboek niet nakomt. De wederpartij kan dan een rechtszaak beginnen. De regels van het procesrecht beschrijven onder andere hoe een rechtszaak moet worden gestart, hoe deze verloopt, bij welke rechter de zaak dient, welke uitspraken er mogelijk zijn, welke rechtsmiddelen er tegen een rechterlijke uitspraak kunnen worden ingesteld, en hoe de rechterlijke uitspraak ten uitvoer wordt gelegd.

De belangrijkste rechtsbronnen, dit wil zeggen de vindplaatsen, van het procesrecht zijn: art. 107 Grondwet, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en een aantal internationale verdragen, zoals onder andere het EVRM en de EEX-verordening. Grondregels van het procesrecht zijn: hoor en wederhoor, openbaarheid, motivering van de uitspraak, hoger beroep en cassatie, onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter, en een uitspraak binnen een redelijke termijn. Deze grondregels scheppen voorwaarden voor een voor beide partijen eerlijk proces en voor een onafhankelijke uitspraak.

Een specifiek kenmerk van het burgerlijk procesrecht is de vrij passieve rol van de rechter als het gaat om de inhoud van de rechtszaak. Deze passiviteit wordt de lijdelijkheid van de rechter genoemd. Een tweede kenmerk is de verplichte procesvertegenwoordiging. Beide procespartijen zijn verplicht om zich tijdens het proces door een advocaat te laten vertegenwoordigen.

1.8 Kernbegrippen

Burgerlijk procesrecht

Het deel van het privaatrecht dat beschrijft hoe de rechten en plichten uit het materiële deel van het privaatrecht worden gehandhaafd.

Formeel privaatrecht

Andere term voor burgerlijk procesrecht.

Materieel privaatrecht

Het deel van het privaatrecht dat een beschrijving geeft van de rechten en plichten.

Rechtsbron

Vindplaats van het recht.

Hoor en wederhoor

De grondregel van het procesrecht dat er geen uitspraak wordt gedaan voordat beide partijen in de gelegenheid zijn gesteld hun zienswijze op de zaak te geven.

Lijdelijkheid van de rechter

De passieve rol van de rechter als het gaat om de inhoud van de rechtszaak.

Verplichte procesvertegenwoordiging

De verplichting van beide procespartijen om zich tijdens het proces door een advocaat te laten vertegenwoordigen.